

Streszczenia w języku polskim PZ 1,2022

Lukasz Sławomir Fraszka

Słowa kluczowe: „dyplomacja religijna”, Diyanet, Turcy w Austrii, turecki model islamu, aktywność polityczno-religijna

Polityczno-religijna aktywność Turcji w Austrii stanowiąca problem badawczym niniejszego artykułu, została przeanalizowana przez pryzmat „dyplomacji religijnej”. Z tego względu artykuł podejmuje próbę oceny tureckiej działalności religijnej we współczesnej Austrii. Celem artykułu jest określenie roli i znaczenia „dyplomacji religijnej” jako narzędzia polityki zagranicznej Turcji w epoce rządów Partii Sprawiedliwości i Rozwoju (AKP). Można wykazać, iż okres rządów Recepta Tayyipa Erdogana i AKP charakteryzuje się zwiększonym zaangażowaniem rządu w promowanie tureckiego modelu islamu.

Wydaje się, że czynnik religijny kształtuje także bieżącą politykę Turcji w Europie, z drugiej jednak strony działania w tym zakresie można również postrzegać jako próbę ingerencji w sprawy wewnętrzne innego państwa – co zostanie przedstawione na przykładzie Austrii w dalszej części niniejszego opracowania. Stan tureckiej dyplomacji religijnej w Austrii został poddany analizie w oparciu o polityczno-religijną działalność austriackiej filii Diyanetu, tj. ATID. Można zasadnie stwierdzić, że w tym przypadku wykorzystanie religii do promocji państwa tureckiego wśród rdzennych Austriaków należy uznać za nieskuteczne. Brak skuteczności w tym obszarze doprowadził do ograniczenia tureckiej dyplomacji religijnej w Austrii do aktywizacji diaspory tureckiej w Austrii i kształtowania jej tureckiej tożsamości.

Ewa Godlewska

Słowa kluczowe: kryzys migracyjny, Austria, polityka migracyjna, prezydencja Austrii w Radzie UE.

Celem artykułu jest ukazanie zmian w stanowisku Austrii wobec unijnych rozwiązań w zakresie polityki migracyjnej. W tekście zwrócono uwagę na dwa aspekty: z jednej strony – na unijny program relokacji migrantów, z drugiej – na prezydencję Austrii w Radzie UE. Istotne jest również omówienie wewnętrznych uwarunkowań determinujących działania austriackiego rządu na forum UE. W artykule położono akcent na lata 2015–2018 (od wzmożonego napływu cudzoziemców do rezygnacji z unijnego programu przymusowej relokacji), czyli okres, w którym w Austrii wyraźna była tendencja zmiany stanowiska wobec zjawiska migracji.

W opracowaniu przyjęto tezę, że w dobie kryzysu migracyjnego zauważalna była w Austrii wyraźna tendencja zaostrzenia kursu wobec imigrantów, co stanowiło tło dla tytułowej aktywności na forum Unii Europejskiej.

W artykule wykorzystano metodę analizy decyzyjnej, umożliwiającą wskazanie przyczyn oraz skutków decyzji politycznych oraz czynnikowej, przydatnej przy identyfikacji czynników kształtujących politykę Austrii, a więc również uwarunkowań aktywności administracji rządowej w strukturach UE.

Jakub Gortat

Słowa kluczowe: dokudrama, austrofaszizm, przewycięzanie przeszłości, historia Austrii, nazizm

Prezentowany artykuł dotyczy filmu telewizyjnego *Nad pięknym modrym Dunajem* (*An der schönen blauen Donau*), w reżyserii Johna Oldena, zrealizowanego w oparciu o scenariusz Hellmuta Andicsa i Franza Hiesela, który miał swoją premierę w 1965 r.

Film ten można uznać za przełomowy w austriackiej kulturze audiowizualnej z dwóch powodów. Po pierwsze, stanowi on przykład nowego wówczas gatunku – dokudramy – łączącej w sobie elementy dokumentu i fikcjonalnego filmu fabularnego. Po drugie, w kontekście austriackiej kultury pamięci, film ten zaskakuje śmiałością podejmowanych w toku narracji tematów, które dotychczas należały do sfery tabu, z uwagi na nieformalny kompromis między dwiema najważniejszymi partiami politycznymi: chrześcijańsko-demokratyczną partią ludową *ÖVP* i socjaldemokratyczną *SPÖ*. Zgodnie z tym kompromisem, w dyskursie publicznym nie wspomniano o antagonizmie między konserwatystami i socjalistami w okresie autorytarnych rządów kanclerzy Dollfußa i Schuschnigga, uznawano natomiast wspólne bycie ofiarą nazistowskiego terroru (tak zwany mit ulicy obozowej – *Mythos der Lagerstraße*). *Nad pięknym modrym Dunajem* w znaczący sposób narusza ten kompromis, ukazując prześladowanie działaczy socjalistycznych przez austrofaszystowski reżim i jednocześnie bagatelizowanie działających w Austrii podziemnych nazistów (tzw. *illegale Nazis*).

Zastosowane w artykule metody badawcze opierają się na analizie narracji filmowej, przede wszystkim bohaterów jako postaci symbolicznych. Na koniec zaprezentowane zostają także wyniki badania recepcji filmu.

Stanisław Jankowiak

Słowa kluczowe: denazyfikacja, polityka wewnętrzna Austrii, faszyzm, okupacja Austrii

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie procesu denazyfikacji, realizowanego w powojennej Austrii do roku 1949 w oparciu o raporty przygotowane przez szefa polskiego przedstawicielstwa Feliksa Mantla. Przybył on do Wiednia w dniu 13 maja 1946 r., a misja działała do 1958 r., kiedy to została przekształcona w ambasadę.

Ukazano problem rozliczenia byłych faszystów. Skala kolaboracji, wyrażana m.in. dużą liczbą osób należących do *NSDAP*, służba wojskowa, udział w zbrodniach wojennych itp. spowodowały, że stopniowo łagodzone zasady rozliczeń. Sprawy byłych faszystów ciągnęły się długo, a orzekane kary były niewspółmierne do win. Na samym procesie zaciążyła też wielka polityka, w tym szczególnie rozpad powojennego świata na dwa bloki i rywalizacja pomiędzy mocarstwami. Prowadzony niekonsekwentnie proces rozliczeń ciągnął się przez wiele dziesięcioleci.

Autor stawia tezę, że na podstawie analizy sytuacji w Austrii w drugiej połowie lat czterdziestych można dojść do wniosku, że praktyczne rozliczenie się Austriaków z niechlubną przeszłością było po prostu niemożliwe i stara się wskazać przyczyny, które sprawiły, iż proces ten ostatecznie nie przyniósł większych efektów. Problem denazyfikacji nie został rozwiązany do końca.

Wykorzystano raporty Feliksa Mantla dotyczące procesu denazyfikacji.

Agnieszka Kisztelińska-Węgrzyńska

Słowa kluczowe: Austria, Azerbejdżan, miękka siła, Górski Karabach, dziedzictwo kulturowe, archiwum historii mówionej

W artykule przedstawiono charakterystykę współczesnych austriacko-azerbejdżańskich stosunków dwustronnych, ze szczególnym uwzględnieniem kultury jako pola współpracy obu krajów. Azerbejdżan ze względu na swoje strategiczne położenie geograficzne i duże zasoby energetyczne, pozostaje ważnym partnerem na obszarze Kaukazu. Republika Austriacka od lat rozwija stosunki z krajami kaukaskimi i zajmuje widoczne stanowisko wobec konfliktu o Górski Karabach.

Główne pytanie badawcze odnosi się do roli kultury w stosunkach dwustronnych. Przyjęta teza badawcza koncentruje się wokół zakresu pomocy, jaką może udzielić kraj posiadający duże doświadczenie w rozwoju i promocji kultury oraz wpływu tej pomocy na kraj rozwijający się.

Artykuł składa się z czterech części. W pierwszej opisano zadania dyplomacji publicznej Austrii, w drugiej omówiono podstawy współczesnych stosunków austriacko-azerbejdżańskich, w trzeciej ujęto wspólne działania w kierunku zabezpieczania dziedzictwa kulturowego Górskiego Karabachu, natomiast w czwartej podsumowano komponent kultury w relacjach dwustronnych i przedstawiono realizowane projekty kulturalne i naukowe.

Wnioski skupiają się na ocenie programów, projektów i regulacji prawnych podpisanych w ostatnich kilkunastu latach, mających na celu wspieranie współpracy między demokratycznymi państwami a krajem uwikłanym w konflikt o Górski Karabach. Dodatkowym elementem była ocena współpracy na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze objętym konfliktem. Wsparcie instytucji kultury, programów stypendialnych, ochrony dziedzictwa materialnego i edukacji to najlepsza inwestycja w rozwój społeczeństwa obywatelskiego w krajach rozwijających się, ale także zachęta turystyczna i wsparcie dla inwestycji. Dyplomacja austriacka działa w celu rozwój instytucji demokratycznych, czy społeczeństwa obywatelskiego w Azerbejdżanie i wspiera rozwój sektorów gospodarki innych niż naftowe.

Krzysztof Koźbial

Słowa kluczowe: Austria, wejście Austrii do UE, austriacka tożsamość, język niemiecki, rozszerzenie UE

Austriacka tożsamość narodowa wykształciła się zasadniczo dopiero w XX stuleciu, w szczególności po II wojnie światowej, choć już przed nią pojawiły się pewne symptomy wskazujące na taką możliwość. Jednak to dopiero szok wywołany wojną spowodował chęć podkreślenia odrębności od Niemiec. Odrębność tą zaznaczyła się na kilku polach.

Hipotezą zawartą w artykule jest stwierdzenie, iż poprzez działania polityczne, status wieczystej neutralności przyjęty przez Austrię w 1955 r. możliwe stało się wzmocnienie tożsamości narodowej w analizowanym państwie. Różnice językowe, zaznaczające się w austriackiej odmianie języka niemieckiego, języka policentrycznego, tylko wzmacniały austriacką odrębność

od Niemiec. Współcześnie kwestionowanie owej swoistości praktycznie nie ma miejsca.

Celem rozważań jest wskazanie na znaczenie przede wszystkim odrębności językowej jako tej, która nabrała szczególnego znaczenia w rokowaniach związanych z akcesją Austrii do Unii Europejskiej. Załącznikiem do traktatu akcesyjnego stał się Protokół nr 10, który dodatkowo podkreślał odrębność Austrii.

Justyna Miecznikowska

Słowa kluczowe: Austria, Unia Europejska, polityka europejska, przewodnictwo w Radzie UE, Austriacka Partia Ludowa, Wolnościowa Partia Austrii, Zieloni – Zielona Alternatywa.

Celem artykułu jest analiza polityki europejskiej I rządu kanclerza Sebastiana Kurza, tworzonego przez *ÖVP* i *FPÖ* w latach 2017-2019 oraz II rządu powołanego w 2020 r. i złożonego z *ÖVP* oraz *Grüne*. Przyjęta hipoteza zakłada, że niezależnie od niestabilności rządów i kompromitacji czołowych polityków, główne założenia polityki Austrii względem UE nie uległy zmianie. Ta stabilność jest konsekwencją zarówno dominacji proeuropejskiej Austriackiej Partii Ludowej w układzie koalicyjnym, jak i istnienia determinantów wpływających na strategiczne cele państwa w zjednoczonej Europie.

W artykule w pierwszej kolejności przedstawione zostały geopolityczne, gospodarcze i społeczne uwarunkowania polityki europejskiej, wyznaczające kluczowe interesy Austrii w UE. Następnie porównano umowę koalicyjną chadeków i wolnościowców z programem rządowym chadeków i zielonych podpisanym na lata 2020-2024 pod kątem promowanej przez partie roli Austrii w UE.

Przeprowadzono również analizę jakościową treści manifestów wyborczych ugrupowań rządowych, oceniając wyznaczone przez nie priorytety w polityce europejskiej Austrii oraz ich stosunek do pogłębienia i rozszerzenia terytorialnego Unii. Finalnie podsumowano realizację polityki europejskiej Austrii, w tym prezydencji w Radzie UE w 2018 r.

Anna Patecka-Frauenfelder

Słowa kluczowe: dyplomacja, efektywny multilateralizm, polityka wielopoziomowa, rządowi i nierządowi uczestnicy polityki zagranicznej, organizacje międzynarodowe (UE, ONZ), wieczysta neutralność, Austria, państwa Ameryki Łacińskiej i Karaibów (ALK)

Austria to jedno z najbogatszych państw świata o znaczącym potencjale gospodarczym i technologicznym, świadomymi politycznie obywatelami. Swoje ambicje współkształtowania polityki międzynarodowej buduje opierając się o ścisły sojusz z innymi państwami europejskimi, jaki gwarantuje jej członkostwo w Unii Europejskiej. Jednocześnie deklaruje wieczystą neutralność oraz podkreśla znaczenie wyboru Wiednia na siedziby wielu organizacji międzynarodowych.

W artykule poszukiwana jest odpowiedź na pytanie, w jaki sposób tak budowana pozycja na arenie międzynarodowej wpływa na działalność dyplomatyczną Austrii wobec państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów (ALK).

Weryfikacji poddano kilka hipotez, zakładających, że Austria realizuje względem państw latynoamerykańskich założenia swojej polityki zagranicznej stawiającej na efektywny multilateralizm, wykorzystując politykę wielopoziomową w tym zakresie; neutralność Austrii i wynikające z niej implikacje są doceniane i pożądane przez państwa ALK i skutkują konkretnymi inicjatywami w międzynarodowej dyplomacji; Austria, uważny obserwator środowiska międzynarodowego, wykorzystuje najnowsze trendy w działalności międzynarodowej wychodząc poza tradycyjny schemat międzynarodowej dyplomacji.

W badaniach posłużono się metodą analizy historycznej. Jakościowa analiza treści dotyczyła takich źródeł, jak deklaracje, komunikaty, raporty, materiały prasowe oraz materiały z debat parlamentarnych, ekspertyzy specjalistów.

Izabela Wróbel

Słowa kluczowe: prawo austriackie, prawa podstawowe, prawo jednostki do samostanowienia, samobójstwo wspomagane, dyspozycja dotycząca śmierci

W Republice Austrii wspieranie jednostki w jej samobójstwie było do końca 2021 r. karalne na mocy przepisu, który brzmiał następująco: „Kto nakłania inną osobę do samobójstwa lub udziela jej w tym pomocy, podlega karze pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do lat pięciu”. Trybunał Konstytucyjny (*Verfassungsgerichtshof - VfGH*) wyrokiem z 11 grudnia 2020 r. uchylił zakaz udzielania pomocy w samobójstwie, ze skutkiem od dnia 1 stycznia

2022 r. Jednocześnie VfGH wezwał ustawodawcę do przyjęcia środków zapobiegających nadużyciom. Organy władzy wykonawczej i ustawodawczej odpowiedziały na wezwanie VfGH, dzięki czemu z początkiem 2022 r. stan prawny w Austrii w odniesieniu do samobójstwa wspomaganego zmienił się w sposób odpowiadający wykładni regulacji konstytucyjnych dokonanej przez VfGH.

Celem artykułu jest przeanalizowanie i dokonanie oceny zakresu i znaczenia zmiany normatywnej w austriackim systemie prawnym zainicjowanej wyrokiem VfGH. W toku podjętych badań weryfikacji podlegała hipoteza, że z dniem 1 stycznia 2022 r. w austriackim systemie prawnym nastąpiła zmiana o fundamentalnym znaczeniu z punktu widzenia najistotniejszych praw podstawowych jednostki, w szczególności jej prawa do samostanowienia.

Badania zostały przeprowadzone z zastosowaniem przede wszystkim metody dogmatycznoprawnej.

Magdalena Żakowska

Słowa kluczowe: kultury pamięci, Austria, Rosja, druga wojna światowa, Armia Czerwona

Celem artykułu jest zdefiniowanie specyfiki oraz bieżących kontekstów współczesnych narracji dotyczących działań Armii Czerwonej w Austrii pod koniec i po zakończeniu drugiej wojny światowej na łamach opiniotwórczych czasopism austriackich i rosyjskich, reprezentujących różne opcje polityczne.

Główna hipoteza badawcza pracy zasadza się na stwierdzeniu, że analizowane wątki narracyjne odnoszą się, względnie stanowią odzwierciedlenie dominujących paradygmatów we współczesnych politykach pamięci w Austrii i w Rosji. Autorka założyła również, że na ich częstotliwość i treść znaczący wpływ mają nie tylko wydarzenia rocznicowe związane z 1945 r., lecz także bieżąca polityka międzynarodowa.

W artykule zastosowano metodę krytycznej analizy dyskursu tekstów prasowych, opublikowanych w latach 2005-2020, które wyselekcjonowane zostały z wykorzystaniem metody ilościowej związanej z wyszukiwaniem słów kluczowych.

Głównym wnioskiem pracy jest potwierdzenie wyjściowych hipotez oraz konstatacja, iż austriacko-rosyjski dialog pamięci przebiega przede wszystkim między środowiskami prawnymi w obu państwach.

